

SXEDIO.H22

7.7.1960: ΚΥΠΡΙΟΙ ΚΑΙ ΞΕΝΟΙ ΕΚΦΡΑΖΟΥΝ ΦΟΒΟΥΣ ΓΙΑ ΤΥΧΟΝ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ ΠΥΡΗΝΙΚΩΝ ΟΠΛΩΝ ΣΤΙΣ ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΕΣ ΒΑΣΕΙΣ. ΟΙ ΑΓΓΛΟΙ ΑΡΝΟΥΝΤΑΙ ΝΑ ΣΧΟΛΙΑΣΟΥΝ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Ένα από τα θέματα που εγείροντο, ιδιαίτερα από την Αριστερά, κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων για ετοιμασία της Συνθήκης Εγκαθίδρυσης, ήταν και το θέμα της αποθήκευσης πυρηνικών στις κυρίαρχες Βρετανικές βάσεις που θα εξασφάλιζε η Βρετανία.

Οι προειδοποιήσεις αυτές οδήγησαν τον Μακάριο, σύμφωνα με το βρετανικό περιοδικό "Εκόνομιστ", να επισπεύσει τις διαπραγματεύσεις, άλλως θα ήταν πολύ δύσκολη η επίτευξη συμφωνίας και θα να παρατεινόταν η συζήτηση γύρω από τα πυρηνικά.

Ο "Εκόνομιστ" αναφερόμενος την 1η Ιουλίου 1960 στη στάση που τηρούσε ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος στις συνομιλίες έγραψε ότι αξιολογήθηκε κατάλληλα στην Αγγλία, είναι ότι ο Κύπριος ηγέτης, στη διάρκεια των διαπραγματεύσεων παρεξέκλινε των όρων της συμφωνίας της Ζυρίχης.

Το παζάρευσμά του, πρόσθετε, αφορούσε ζητήματα που δεν προβλέπονταν στις Συμφωνίες, είτε ερμηνεία ασαφών όρων.

Ο μαραθώνιος του παζαρεύματος προκάλεσε φόβους στους Τούρκους και στους Αγγλους ότι ο Μακάριος κρυφά αποσκοπούσε στην Ένωση και πλάγια επιδίωκε να τορπιλλήσει τις συμφωνίες.

Η ευνόητη υπόνοια, τόνιζε το περιοδικό, πρέπει να διαλύθηκε από τη μεταβολή της τακτικής του Αρχιεπισκόπου κατά την παρελθούσαν εβδομάδα.

Η ανταπόκριση αναφερόταν σε τέλεια μεταστροφή του Μακαρίου, ο οποίος προηγουμένως προειδοποιούσε ότι δεν θα προέβαινε σε υποχωρήσεις υποκύπτοντας στα χρονικά όρια των Αγγλων και απέδιδε τούτο σε κατανόηση από μέρους του

Αρχιεπισκόπου της καταστροφής η οποία θα απειλούσε την Κύπρο, εάν παρατείνονταν οι διαπραγματεύσεις.

Το περιοδικό συσχέτιζε τούτο στην αντίδραση της Αριστεράς στην πυρηνική χρήση των βάσεων, η οποία, αντί της αναβολής της υπογραφής της συμφωνίας έπεισε τον Μακάριο να την επισπεύσει, καθ' όσον η ένταση της αντίδρασης θα καθιστούσε αδύνατη την υπογραφή συμφωνίας κατά το Φθινόπωρο, διότι ο Κυπριακός λαός δεν θα την ανεχόταν.

Κατά τον "Εκονομιστ" η παρασιώπηση στις διαπραγματεύσεις του ζητήματος ενδεχόμενης πυρηνικής χρήσης των βάσεων αποτελούσε ένδειξη της φιλοδυτικής απόκλισης του Μακαρίου.

Το ενδεχόμενο αποθήκευσης πυρηνικών στις βρετανικές βάσεις ηγέρθη και στο βρετανό υφυπουργό Αποικιών κ. Εϊμερι στις 7 Ιουλίου, 1960, σε διάσκεψη τύπου την επομένη δηλαδή της μονογραφής της Συνθήκης Εγκαθίδρυσης που άνοιγε το δρόμο για την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Απαντώντας σε ερώτηση σε σχέση με το ζήτημα της αποθήκευσης πυρηνικών στις βάσεις στην Κύπρο ("Ελευθερία" 8.7.1960) επαναλάμβανε συνέχεια χωρίς να απαντά στο θέμα που του τέθηκε: "Έχουμε πλήρη κυριαρχία στις περιοχές των βάσεων. Η Βρετανία θα έχει αποτελεσματικό έλεγχο στις κυρίαρχες βάσεις και αποκλείεται εκχώρηση ή εκμίσθωση τους σε οποιανδήποτε άλλη χώρα".

Το θέμα της αποθήκευσης πυρηνικών όπλων στις βάσεις ηγέρθη πολύ έντονα από τον εργατικό βουλευτή Εμρι Χιου και κατά τη συζήτηση των συμφωνιών για την Κύπρο (Λευκή Βίβλος) στις 19 Ιουλίου 1960.

Ο Εμρι Χιου μάλιστα πρότεινε όπως προστεθεί στη συμφωνία πρόνοια, σύμφωνα με την οποία "η Βρετανία δεν θα έχει την εξουσία να χρησιμοποιεί πυρηνικά όπλα από τις περιοχές των βάσεων στην Κύπρο, χωρίς προηγούμενη συμφωνία με τις αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας".

Η πρόταση, ωστόσο, του Εμρι Χιου απορρίφθηκε.

Στην ομιλία του ο Εμρι Χιου τόνισε ιδιαίτερα σύμφωνα με τα πρακτικά που δημοσίευσε τις επόμενες

ημέρες η εφημερίδα "Ελευθερία" της Λευκωσίας:

"Εκείνο το οποίο ζητώ για την Κύπρο, είναι ακριβώς μια συμφωνία παρόμοια με εκείνη την οποία ο πρωθυπουργός κ. Μακμίλλαν προσπάθησε να διαπραγματευθεί για τη Βρετανία. Καθ' όλη τη διάρκεια της συζήτησης αυτής υπήρχε σχεδόν συνωμοσία σιωπής για τον πραγματικό σκοπό των βάσεων στην Κύπρο. Θα παρακαλέσω τον υπουργό των Αποικιών να εξηγήσει τον σκοπό των βάσεων. Το νομοσχέδιο που βρίσκεται υπόψη μας είναι δαπανηρό. Πληρώνουμε 40 εκατομμύρια λίρες για ένα διακανονισμό, για να εξασφαλίσουμε βάσεις στην Κύπρο για ορισμένους σκοπούς. Οι προτάσεις της Κυβέρνησης επικρίθηκαν αρκετά, ιδιαίτερα από τις στήλες των "Τάϊμς" που περιέγραψαν το σχέδιο ανεξαρτητοποίησης της Κύπρου ως χρυσή χειραψία με τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο, χειραψία η οποία στοιχίσει 40 εκατομμύρια λίρες.

Ποιος είναι ο σκοπός των βάσεων; Συνάγεται ότι ο σκοπός είναι να εξαπολυθεί πυρηνικός πόλεμος. Εάν συμβαίνει έτσι, υποστηρίζω ότι ο κυπριακός λαός δικαιούται να έχει γνώμη για τις περιστάσεις, υπό τις οποίες ένας τέτοιος πόλεμος θα εξαπολυόταν. Γνωρίζω ότι ο κ. Ράντολφ Τσέρσιλ, είναι πολύ αντιδημοτικός μεταξύ των βουλευτών της αντιπολίτευσης, αλλά κάποτε αυτός αφήνει τον γάτο να βγει από το σάκκο, είπε δε για την Κύπρο ότι είχε πει για το Σουέζ. Ο κ. Τσέρτσιλ εξήγησε ότι ο πραγματικός λόγος για την αποφασιστικότητα της Κυβέρνησης να προσκολληθεί στην Κύπρο, είναι ότι χρειάζεται τη νήσο ως βάση για επίθεση ή αντιπίθεση εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης. Μας είπε ότι οι βάσεις είναι αναγκαίες για τα βομβαρδιστικά αεροπλάνα να εξορμούν από την Κύπρο για να βομβαρδίζουν τις πετρελαιοπηγές του Καυκάσου. Μας είπε επίσης ότι η στρατηγική είναι ότι τα βομβαρδιστικά θα εξορμούν από την Κύπρο για να καταστρέφουν ορισμένα μεγάλα βιομηχανικά κέντρα στην Ουκρανία.

Αυτός είναι λόγος για τον οποίο πρότεινα την τροπολογία. Ζητώ όπως η Κυβέρνηση της νέας Δημοκρατίας, δικαιούται να λέγει τη γνώμη της σε μελλοντική δυνατότητα καταστροφής της Νήσου. Αυτό δεν αποτελεί παράλογο αίτημα (...) Πυρηνικός πόλεμος δυνατό να εξαπολυθεί από την Κύπρο, συνεπώς δε η νεοσύστατη Κυπριακή Δημοκρατία πρέπει να έχει γνώμη πάνω στο θέμα. Αυτός είναι ο σκοπός της τροπολογίας μου. Η όλη επιχειρηματολογία όταν μετακινήθηκε από το Σουέζ στην Κύπρο περιστράφηκε στη δυνατότητα πυρηνικού πολέμου. Ο κ. Εϊμερι ενθυμείται τούτο καλά. Το επιχείρημα που επικαλέστηκε τότε ο Σερ Γουίνστον Τσέρτσιλ ήταν ότι ήταν παντελώς αδύνατο κατά την εποχή της υδρογονόβομβας να συζητούμε για διατήρηση της βάσης του Σουέζ. Ενθυμούμαι ζωηρά την επιχορηματολογία του Γουότερχαουζ, ο οποίος είπε ότι μια υδρογονόβομβα εναντίον της Κύπρου θα την εξαφάνιζε, ότι η νήσος θα μετατρεπόταν σε μια τρύπα στη θάλασσα.

ΚΑΛΛΑΧΑΝ: Και ο κ. Εϊμερι συμφώνησε.

ΧΙΟΥ: Και ο συνένοχος συμφώνησε. Ομως τώρα αυτός υπερασπίζεται ότι το εύρισκε τότε αντίθετο. Το επιχείρημα των ανταρτών του Σουέζ ήταν τότε, ότι εάν οι βρετανικές δυνάμεις επρόκειτο να μετακινήθούν από το Σουέζ, λόγω του φόβου της υδρογονόβομβας θα ήταν βλακεία να μεταβούν σε τόπο πλησιέστερο κατά 500 μίλια προς τη χώρα, από την οποία θα ριχνόταν η υδρογονοβόμβα. Αυτές είναι οι πραγματικότητες, πίσω από τις δυνατότητες μιας βάσης στην Κύπρο, η οποία θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σε πυρηνικό πόλεμο. Η Κύπρος δικαιούται να σκέπτεται αναφορικά με τη δυνατότητα καταστροφής της από υδρογονοβόμβα που θα προέρχεται από ροκέτα που θα εκτοξευόταν από τη Σοβιετική Ένωση, όπως θα σκεπτόμαστε εμείς αναφορικά με τις βόμβες εναντίον της χώρας αυτής (της Βρετανίας).

Χαίρομαι γιατί υπάρχει αριστερή πτέρυγα στην

Κύπρο που το κατανοεί αυτό. Θυμούμαι ότι ο Αρχιεπίσκοπος προσήλθε σε αίθουσα της Βουλής των Κοινοτήτων για να προσφωνήσει συγκέντρωση βουλευτών προτού η διαμάχη καταστεί σοβαρή. Εξήγησε ότι δεν ήταν εναντίον βάσης στην Κύπρο. Η δήλωση αυτή ικανοποίησε μερικούς βουλευτές, όχι όμως και μένα. Τον ρώτησα: "Εφόσον είσθε Αρχιεπίσκοπος γιατί υποστηρίζετε βάση στην Κύπρο;" Η απάντηση του ήταν: "Τάσσομαι υπέρ βάσης στην Κύπρο για τον ίδιο ακριβώς λόγο για τον οποίο ο Αρχιεπίσκοπος Καντερβουρίας υποστηρίζει βάση στη Βρετανία".

Η γνώμη μου για τον Αρχιεπίσκοπο ως Χριστιανού κατήλθε, ενώ η γνώμη μου για τον ίδιο ως πολιτικό ψώθηκε. Εάν βρισκόμουν σήμερα στην Κύπρο δεν θα ήμουν υποστηρικτής τη Μακαρίου, θα υποστήριζα την Αριστερά πτέρυγα, η οποία διακήρυξε: "Δεν είμαστε υπέρ των βρετανικών βάσεων στην Κύπρο, διότι υπάρχει πιθανότητα να χρησιμοποιηθούν για πυρηνικό πόλεμο και αυτό δεν είναι προς το συμφέρον του κυπριακού λαού. Το αποτέλεσμα θα ήταν να καταστραφεί η νήσος".

ΕΙΜΕΡΙ: Ο Εμρι Χιου υπέβαλε τροπολογία με την οποία προτείνεται όπως υπάρχει βέτο της Κυπριακής Δημοκρατίας, ως προς την χρήση ορισμένων όπλων στις κυρίαρχες περιοχές των βάσεων ή να έχουν νοι Κύπριοι το ένα από τα κλειδιά. Το έντιμο Μέλος επικαλέσθηκε προς τούτο τις γνώμες του φίλου μου κ. Ράντολφ Τσέρτσιλ. Κανένας δεν τρέφει μεγαλύτερη από μένα αφοσίωση στον κ. Ράντολφ Τσέρτσιλ, αλλά θα προτιμούσα να διερμηνεύσω την πολιτική της Κυβέρνησης της Α. Μεγαλειότητας παρά να αποδεχθώ απόψεις άλλων. Ο κ. Χιου ρώτησε γιατί χρειαζόμαστε τις βάσεις. Ο υπουργός Αμυνας κατέστησε σαφές στη Βουλή ότι τις χρειαζόμαστε για τρεις κυρίως λόγους:

1. Προς εκπλήρωση των υποχρεώσεων μας στο ΝΑΤΟ.
2. Προς εκπλήρωση των υποχρεώσεων μας στο ΣΕΝΤΟ, και
3. Προς υποστήριξη άλλων βρετανικών συμμαχιών

και συμφερόντων στην περιοχή. Κατά την εποχή κατά την οποία υπήρξα μέλος της Βουλής των Κοινοτήτων, ο εντ. Τσέντλεμαν δεν εκδηλώθηκε μεγάλος υποστηρικτής των υποθέσεων αυτών.

ΕΜΠΙ ΧΙΟΥ: Βρισκόμαστε τότε στο Σουέζ.

ΕΙΜΕΡΙ: Καλώ το εντ. Μέλος να αναγνωρίσει τη λογική θέση μας. Εάν βασίζομεν την πολιτική μας στο ΝΑΤΟ, το ΣΝΕΤΟ και άλλες βρετανικές συμμαχίες και συμφέροντα, στην περιοχή, οφείλομε να επιφυλάξομε στους εαυτούς μας τα μέσα εκπλήρωσης των υποχρεώσεων μας. Βεβαίως είναι σαφές, ότι στις κυρίαρχες περιοχές των βάσεων θα έχουμε μονάδες της ΡΑΦ και του στρατού σε μια εποχή, κατά την οποία τα πυρηνικά όπλα καθίστανται αυξανόμενα τα αποφασιστικά όπλα των ενόπλων δυνάμεων. Μέχρις ότου γίνουν αποτελεσματικές πρόνοιες για γενικό αφοπλισμό, εάν γίνουν ποτέ, δεν βλέπω λόγο να περιρίσουμε την ελευθερία δράσης μας η για να εκφρασθώ διαφορετικά, να περιορίσουμε την ικανότητα μας προς εκπλήρωση των υποχρεώσεων και ευθυνών μας.